

Születések és termékenység az Európai Unióban

A tartalomból

- 1 Bevezető
- 1 Éveszületések száma
- 1 Nyers éveszületési arányszám
- 2 Teljes termékenységi arányszám
- 3 A házasságon kívül született gyermekek aránya
- 3 A nők átlagos életkora gyermekük születésekor
- 4 Összefüggések

Bevezető

A termékenység alakulása a demográfiai folyamatok egyik legfontosabb tényezője. A népesség jövőbeni nagyságát és kormegoszlását nagymértékben befolyásolja az éveszületések alakulása, amit a szülőképes korú nők számán kívül a termékenység szintje határoz meg. A kiadvány az Európai Unió jelenlegi 27 tagországának termékenységét jellemző legfontosabb mutatókat ismerteti a 2000–2009 közötti időszak folyamataira koncentráva. A vizsgált időszak elején, illetve végén történt ingadozások ellenére az éveszületések száma és a lakossághoz viszonyított arányszáma az elmúlt évtizedben kismértékben nőtt. A teljes termékenységi arányszámot hasonló, mérsékelt emelkedő tendencia jellemezte. Ezzel párhuzamosan folyamatos és határozott növekedés mutatkozott a házasságon kívüli születések arányában, valamint a gyermeket vállaló nők átlagos életkorában. A hasonló irányú változások mellett azonban jelentős különbségek tapasztalhatók az egyes országok között.

1. tábla

Az Európai Unió éveszületési és termékenységi mutatói, 2000, 2009

Mutatók	2000	2009	2009/2000 2000=100,0
Éveszületések száma (ezer)	5 123	5 372	104,9
Nyers éveszületési arányszám (%)	10,6	10,7	100,9
Teljes termékenységi arányszám (egy nőre)	1,45 ^{a)}	1,60 ^{b)}	110,3
Házasságon kívüli születések aránya (%)	27,4	37,7	137,6
Nők átlagos életkora gyermekük születésekor (év)	29,25 ^{c)}	29,73 ^{b)}	101,6

a) 2002 b) 2008 c) 2003

Éveszületések száma

Az Európai Unió 5372 ezer újszülöttel gyarapodott 2009-ben, ez közel 250 ezerrel több, mint a 2000. évi éveszületések száma. A vizsgált időszak elején 2002-ig csökkent a születések száma, majd 2003-ban nőni kezdett, és 2008-ig közel 8%-kal több gyermek született. Az emelkedő tendenciát 2009 törte meg, amikor az előző évhez képest 1%-os visszaesés történt. 2000-ben az uniós országok közül a legnagyobb számban Franciaországban születtek gyermekek, ezt Németország és az Egyesült Királyság követte. A sorrend azért meglepő, mert Németország az unió legnépesebb állama. 2009-ben az éveszületések számát tekintve már az Egyesült Királyság is megelőzte Németországot. 2000 és 2009 között a tagállamok többségében nőtt a születésszám, 9 országban csökkent. A legnagyobb mértékű emelkedés Írországból (36%) és Csehországból (30%), a legnagyobb visszaesés Portugáliában (17%) és Németországból (13%) volt. Magyarországon az elmúlt évtizedben – hullámzásokkal tarkítva – összességében 1%-kal csökkent az éveszületések száma.

Nyers éveszületési arányszám

Az éveszületésekhez hasonló tendencia jellemezte az ún. nyers éveszületési arányszámot is. Az Európai Unióban az ezer lakosra jutó éveszületések száma a 2000-es évek eleji csökkenés után 2004 és 2008 között lassan emelkedett, ami 2009-ben visszaesésbe fordult. Mindezek eredményeként 2009-ben a mutató 10,7 ezreléket tett ki, alig haladta meg a tíz évvel ezelőtti 10,6-es értéket. Miközben az unió egészére számított nyers éveszületési arányszám alig változott, addig az országok legalacsonyabb, illetve legmagasabb értékei közötti különbség a 2000. évi 1,7-szeresről 2009-re 2,1-szeresre emelkedett.

Évek óta Németországban születik a legkevesebb gyermek a lakosság számához viszonyítva: 2009-ben ott mindössze 8,1 ezrelék volt a mutató értéke; öt tagállamban (Ausztria, Portugália, Olaszország, Magyarország és Lettország) pedig 9,1 és 9,6 ezrelék között, ezek a legalacsonyabb értéket Németország után. A születési arányszám messze a legmagasabb Írországból, ahol 16,7 újszülött jut ezer lakosra. Írországot Franciaország és az Egyesült Királyság követi azonos értékkel, 12,8 ezreléssel. A vizsgált időszakban az Európai Unió országainak harmadában csökkent a nyers éveszületési arányszám, háromban stagnált a mutató, a tagállamok több mint felében viszont több gyermek született a lakosság számához viszonyítva. A legnagyobb növekedést Csehország (28%), Észtország (24%) és Bulgária (19%) mutatta, a legnagyobb visszaesést pedig Portugália (20%), valamint Luxemburg és Hollandia (14–14%). A növekedés Közép-Kelet-Európában jelentkezett a legerőteljesebben, a volt szocialista országok közül csak Romániában és Magyarországon maradt változatlan a mutató értéke.

Az éveszületési arányszám tekintetében az országok sorrendje is jelentős átrendeződésen ment keresztül az elmúlt tíz év alatt. A legnagyobb visszaesést Portugália és Málta könyvelhette el: több mint tíz helyet rontottak

pozíciójukon. A legjelentősebb előrelépést Észtország és Csehország produkálta. Magyarország ugyanazzal a 9,6 ezrelékes értékkel a 19. helyről a 22. pozícióba csúszott vissza tíz év alatt.

2. tábla

EU-27 országok nyers élveszületési arányszáma és rangsora, 2000, 2009

Országok	Nyers élveszületési arányszám		Rangsor	
	2000	2009	2000	2009
Ausztria	9,8	9,1	16	26
Belgium	11,4	11,8	10	6
Bulgária	9,0	10,7	25	17
Ciprus	12,2	12,0	6	4
Csehország	8,8	11,3	26	9
Dánia	12,6	11,4	5	8
Egyesült Királyság	11,5	12,8	8	2
Észtország	9,5	11,8	20	7
Finnország	11,0	11,3	11	10
Franciaország	13,3	12,8	2	3
Görögország	9,5	10,5	21	19
Hollandia	13,0	11,2	4	13
Írország	14,4	16,7	1	1
Lengyelország	9,8	10,9	17	15
Lettország	8,5	9,6	27	23
Litvánia	9,8	11,0	18	14
Luxemburg	13,1	11,3	3	11
Magyarország	9,6	9,6	19	22
Málta	11,5	10,0	9	21
Németország	9,3	8,1	23	27
Olaszország	9,5	9,5	22	24
Portugália	11,7	9,4	7	25
Románia	10,4	10,4	12	20
Spanyolország	9,9	10,8	15	16
Svédország	10,2	12,0	14	5
Szlovákia	10,2	11,3	13	12
Szlovénia	9,1	10,7	24	18

Teljes termékenységi arányszám

A termékenység szintjében történt változásokat a legkifejezőbb módon a teljes termékenységi arányszámmal (TTA) jellemezhetjük, ami azt mutatja meg, hogy a vizsgált év kor szerinti születési gyakorisága mellett egy nő átlagosan hány gyermeknek adna életet. Az unió egészére számított teljes termékenységi arányszámok csak a 2002 és 2008 közötti évekre állnak rendelkezésre. Ebben az időszakban lassú ütemű, fokozatos emelkedés történt, 1,45-ről 1,6-re nőtt a mutató értéke. A növekedés ellenére a termékenység szintje továbbra is elmarad az egyszerű reprodukcióhoz szükséges 2,1-es értéktől.

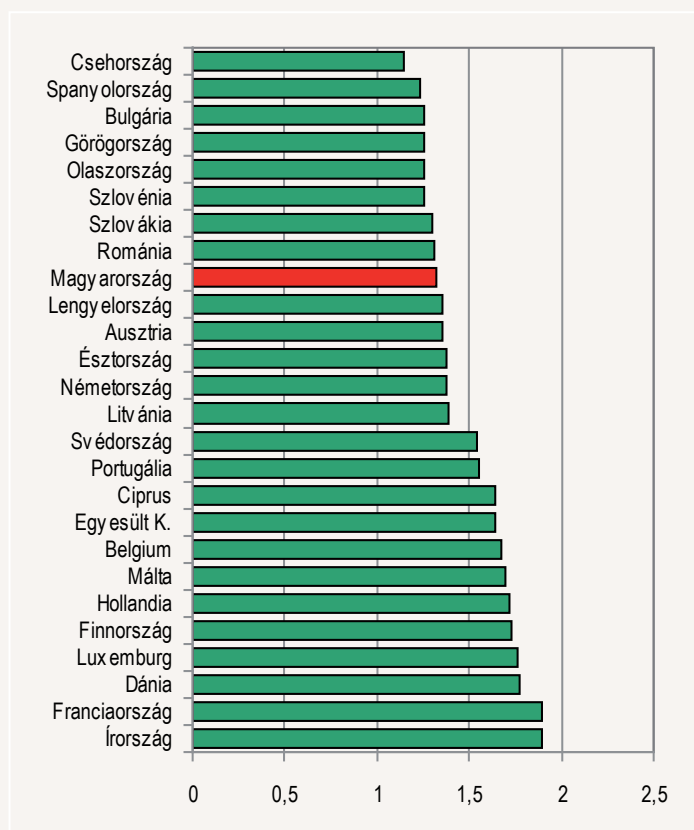
Az unió tagállamainak adatai alapján 2000-ről 2009-re az országok többségében emelkedett a teljes termékenységi arányszám. A legnagyobb ütemű növekedést Csehország, Svédország, Bulgária és Szlovénia érte el, a legkisebb mértékű Ausztriában és Lengyelországban volt. Máltán, Portugáliában, Luxemburgban, Cipruson és Németországban csökkent, Magyarországon változatlan maradt a mutató értéke. Itt is megfigyelhető, hogy a korábban alacsony termékenységű közép-kelet-európai országokra jellemző termékenységemelkedés Magyarországon nem következett be.

Az országok rangsorában hasonló változások tapasztalhatók, mint a nyers élveszületési arányszám esetében: Portugáliáé és Máltáé volt a legjelentősebb visszaesés, miközben Bulgáriában és Csehországban történt az elmúlt tíz év legnagyobb előrelépése. Magyarország helyzete figyelemre méltó: a vizsgált időszak elején és végén azonos nagyságú volt a mutató

értéke, de az országok többségének emelkedő trendje miatt visszacsúszunk a legalacsonyabb termékenységű uniós országok sorába.

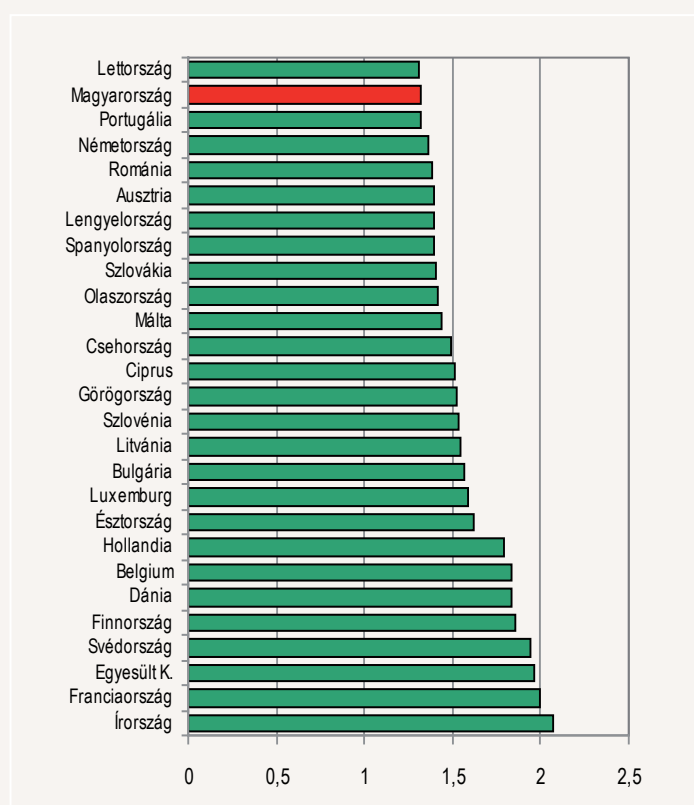
1. ábra

Teljes termékenységi arányszám az EU-27 országában, 2000

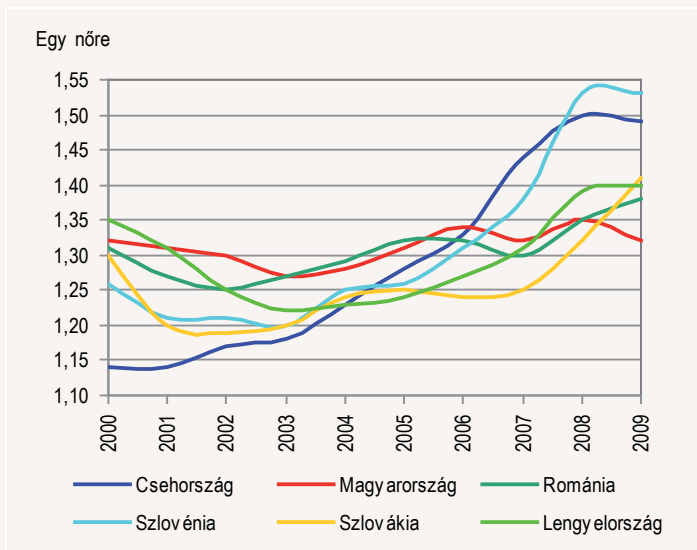
2. ábra

Teljes termékenységi arányszám az EU-27 országában, 2009

Teljes termékenységi arányszám Kelet-Közép-Európa országaiban, 2000–2009

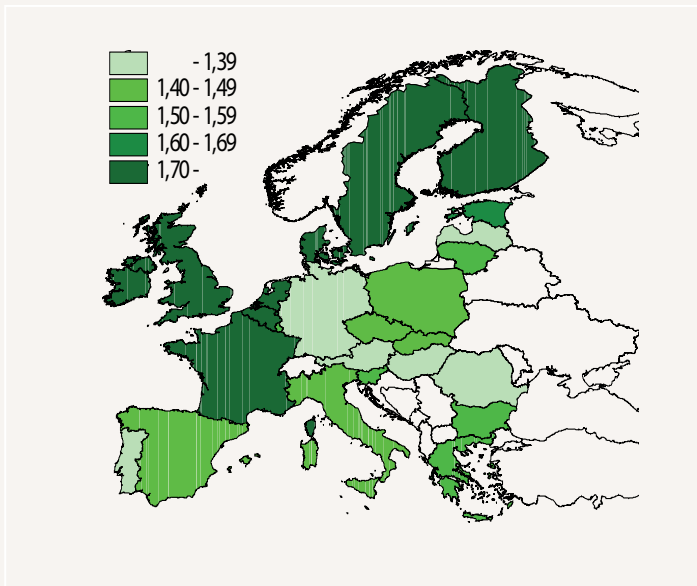
3. ábra

2009-ben az unió tagállamai közül egyedül Írország termékenységi arányszáma közelítette meg a 2,1-es reprodukciós szintet. Ezen kívül Franciaország, az Egyesült Királyság és a skandináv országok tartoztak a legmagasabb termékenyséű országok közé. A legalacsonyabb mutatóval Lettország, Magyarország és Portugália rendelkezett, az 1,31–1,32-es értékek messze elmaradtak a reprodukciós szinttől. A termékenységi arányszám területi megoszlásáról elmondható, hogy Dél-, Kelet- és Közép-Európát alacsonyabb érték jellemzi, mint Észak- és Nyugat-Európát.

Teljes termékenységi arányszám az EU-27 országában, 2009

4. ábra

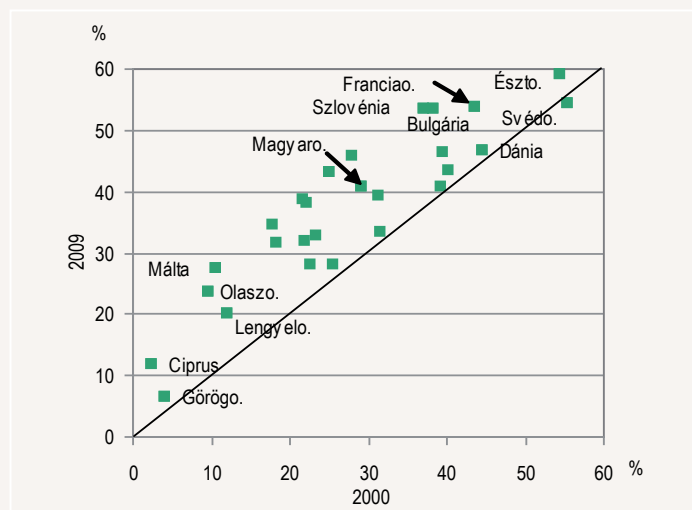
A házasságon kívül született gyermekek aránya

Az elmúlt évtizedben az Európai Unióban egyre elterjedtebb a házasságon kívüli gyermekvállalás. Ennek alapvető oka, hogy a házassági mozgalom jelentős hanyatlásával párhuzamosan az élettársi kapcsolatban élők aránya dinamikusan emelkedik. Míg 2000-ben minden negyedik gyermek született házasságon kívül, addig 2009-ben már közel 38%-uk. 2000 és 2009 között a tagállamok közötti eltérések mérséklődtek, de még így is igen jelentősek, hiszen közel kilencszeres különbség található a legalacso-

nyabb és a legmagasabb arányt képviselő országok között. 2009-ben Görögországban a gyermekek kevesebb mint 7%-a született házasságon kívül, Észtországban viszont majdnem 60%-uk. Észtországon kívül kiemelkedően magas, 50% feletti a házasságon kívüli gyermekvállalás aránya Svédországban, Franciaországban, Szlovéniában és Bulgáriában. Magyarország a 40,8%-os értékkel szintén meghaladja az unió átlagát. A kiugróan magas, ötszörös növekedés ellenére továbbra is nagyon kevesen vállalnak házasságon kívül gyermeket Cipruson (12%). Az elmúlt tíz év változásának dinamikáját vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy azokban az országokban a legkisebb a növekedés, ahol korábban magas volt a házasságon kívüli születések aránya (Észtország, Dánia, Lettország, Finnország); a legjelentősebb emelkedés pedig a „hagyományosan” alacsony arányt képviselő országokra jellemző (Ciprus, Málta és Olaszország). Külön említést érdemel Svédország, ahol ugyan minimális mértékben (1,7%-kal), de egyedülként csökkent a házasságon kívül született gyermekek aránya az elmúlt évtizedben, ami részben azzal magyarázható, hogy az ezredfordulón itt volt legmagasabb a mutató értéke. Az országok sorrendje a házasságon kívüli szülések tekintetében alig változott az elmúlt tíz év során. Magyarország megtartotta pozícióját a közepmezőnyben, 2000-ben és 2009-ben egyaránt 11 országban volt magasabb a házasságon kívüli születések aránya, mint hazánkban. A mutató értéke az unióban tapasztalható növekedéssel párhuzamosan Magyarországon is emelkedett.

5. ábra

Házasságon kívüli élveszületések az EU-27 országában, 2000, 2009

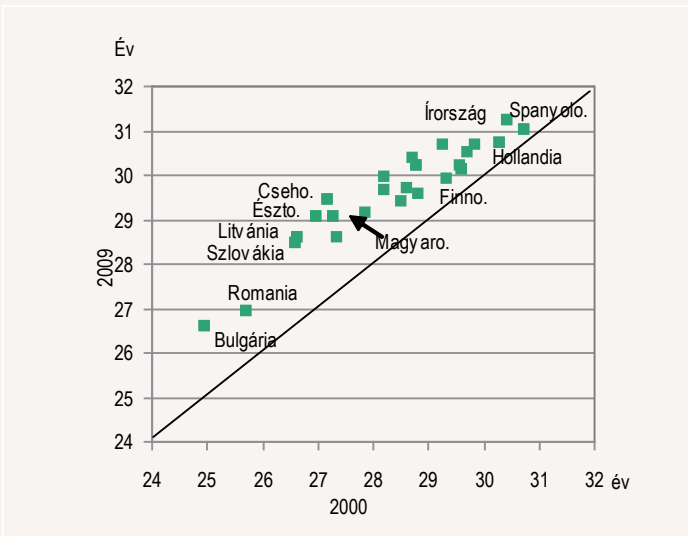
A nők átlagos életkora gyermekük születésekor

Az Európai Unióban az utóbbi évtizedben a gyermekvállalás későbbre halasztásával folyamatosan emelkedett a gyermeket vállaló nők átlagos életkora. Az unió egészére rendelkezésre álló adatok alapján 2003-ban a nők átlagosan 29,3 évesen születték gyermeküket, ami az azt követő öt évben közel fél évvel nőtt, és 2008-ban elérte a 29,7-et. 2009-ben az unió országai közül Bulgáriában és Romániában vállalták az anyák a legfiatalabb korban a gyermekeiket, 26,6, illetve 26,9 évesen; a legidősebb életkor Írországban és Spanyolországban tapasztalható. Csak ez utóbbi két országra jellemző, hogy 31 éves kor fölé esik a gyermekvállalás életkora. Magyarországon a szülő nők átlagos életkora 29,1 év volt. 2000 és 2009 között minden országban emelkedett a gyermeket vállaló nők életkora, de ennek mértéke eltérő volt. A korábban fiatalkori gyermekvállalási mintájú közép-kelet-európai országokban (Csehország, Észtország, Litvánia, Szlovákia) volt a legnagyobb a növekedés mértéke, míg a már magasabb átlagos életkorúaknál a legkisebb (Spanyolország, Hollandia, Finnország). Ennek eredményeként a legfiatalabb, illetve legidősebb átlagéletkor közötti különbség a 2000. évi 5,8 évről 2009-re 4,6 évre mérséklődött.

Az országok sorrendje a gyermeket vállaló nők átlagéletkorát tekintve nem változott jelentős mértékben. A legtöbb ország csak néhány helyet lépett előre vagy hátra. Magyarország megtartotta pozícióját, 2009-ben továbbra is hat országban volt alacsonyabb a mutató értéke, mint hazánkban. Összességében elmondható, hogy az uniós tagállamok többségében magasabb a gyermeket vállaló nők átlagos életkora, mint nálunk, az itthoni jelentős növekedés ellenére is. Az elmúlt évtizedben az uniós átlaggal párhuzamosan Magyarországon is emelkedett az anyák átlagos életkora gyermekük születésekor, ennek megfelelően fokozatosan mérséklődött a különbség.

6. ábra

Az anya átlagos életkora gyermeke születésekor az EU-27 országában, 2000, 2009

Összefüggések

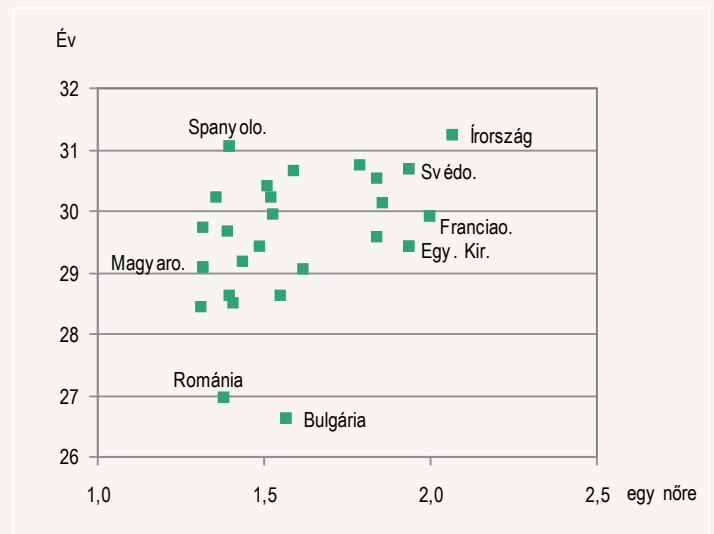
A termékenység mérsékelt emelkedése, a házasságon kívüli születések növekedése, a gyermekvállalási kor kitolódása párhuzamosan egymás mellett zajlottak le az elmúlt évtizedben, a vizsgált mutatók között azonban nem lehet egyértelmű kapcsolatot feltételezni. Idősebb gyermekvállalási kor egyaránt előfordulhat magas, illetve alacsony termékenységu országokban. Alacsony termékenységi szint mellett egyes országokban idősebbek, másokban fiatalabbak az anyák gyermekük születésekor. Például Olaszországban és Spanyolországban hasonlóan magas életkorban vállalják az anyák gyermekeiket, mint Írországban, míg azonban az utóbbi Európa élmézőnyébe tartozik a termékenység szintjét tekintve, addig a két mediterrán országra alacsony termékenység jellemző. Megemlíthetjük még Spanyolországot és Romániát, ahol szintén alacsony a teljes termékenységi arányszám értéke, miközben jelentős, több mint négy év különbség van a nők gyermekvállalási életkora között.

Ellentmondásos a kép a termékenység szintje és a házasságon kívüli születések aránya között is. Magas házasságon kívüli arányt ugyanúgy találunk alacsony, illetve magas termékenységu országoknál. Alacsony termékenységi arányszámú országok között egyesekben magas, másokban alacsony a házasságon kívüli születés aránya. Például az uniós átlag körüli, hasonló termékenységi szint jellemzi Észtországot és Görögországot, miközben előbbiben a legmagasabb, utóbbiban a legalacsonyabb arányban születnek házasságon kívül gyermekek. Ellenpéldaként felhozható Írország és Németország, ahol közel azonos, átlag alatti a házasságon kívüli gyermekvállalás, ugyanakkor a termékenység szempontjából a leg-

magasabb, illetve az egyik legalacsonyabb arányszámokat képviselik Európában. Tovább tarkítja a képet, hogy az Észtországhoz hasonló, kiugróan magas házasságon kívüli arány mellé Franciaországban és Svédországban az uniós legmagasabb termékenységi arányszámú párosulnak. Érdekes még megemlíteni Magyarország helyzetét, amelyet Lettországhoz és Portugáliához hasonlóan az uniós átlagnál magasabb házasságon kívüli arány jellemez, miközben termékenységük a többi tagországtól messze elmaradva a legalacsonyabbak közé tartozik.

7. ábra

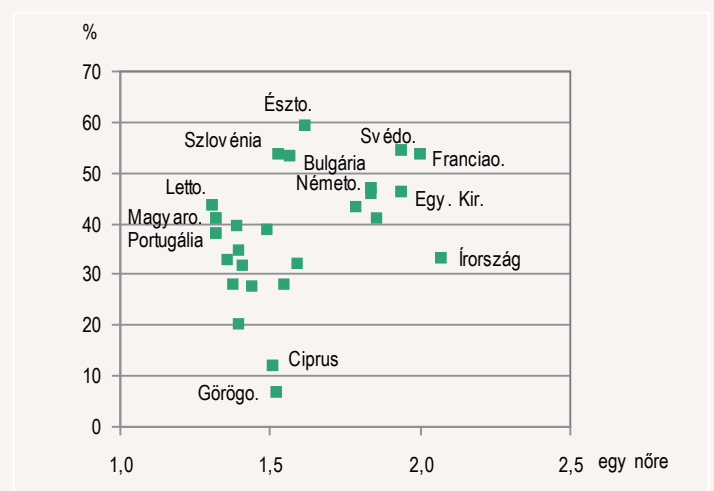
Az egyes országok a teljes termékenységi arányszám és az anya életkora szerint, 2009

A gyermekvállalást nagyon sok tényező befolyásolja: társadalmi-gazdasági háttér, foglalkoztatottság, családpolitika, kulturális hagyományok, vallási kötődések. Mindezek együttes, mélyebb vizsgálata közelebb vihet a termékenységgel kapcsolatos folyamatok megértéséhez, az országok közötti különbségek magyarázatához, amelyekre jelen kiadvány keretei nem adnak lehetőséget.

8. ábra

Az egyes országok a teljes termékenységi arányszám és a házasságon kívüli születések aránya szerint, 2009

További információk, adatok (linkek)

[stADAT-tábla](#)

Elérhetőségek:

David.Kelemen@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6852

[Információs szolgálat:](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu